

Łukasz Burkiewicz

ORCID: 0000-0001-9115-0837
Uniwersytet Ignatianum w Krakowie

**Pero Tafur, *Aventures et voyages*.
Traduit, introduit et annoté par
Jacques Paviot, Julia Roumier et
Florence Serrano, coll. „Études
Médiévales Ibériques” (Toulouse:
Presses Universitaires du Midi, 2022),
pp. 254. ISBN: 978-2-8107-0781-2.**

W ostatnich latach obserwujemy wzmożone zainteresowanie podróżami iberyjskimi i opisami z tychże podróży odbytych w epoce późnego średniowiecza, zwłaszcza z punktu widzenia roli, jaką odegrały w przededniu wielkich odkryć geograficznych zapoczątkowanych najpierw w I połowie XV wieku przez działania Henryka Żeglarza, a później przez wyprawy Bartolomeo Diaza (1488), Krzysztofa Kolumba (1492) i Vasco da Gamę (1497–1499)¹. W tym kontekście szczególne znaczenie miały kontakty Królestwa Kastylii i Leónu ze Wschodem, który w powszechnej świadomości mieszkańców średniowiecznej Europy kojarzył się z jednej strony z Jerozolimą, rajem ziemskim i królestwem kapłana Jana,

1 O znaczeniu literatury podróżniczej dla średniowiecznej Europy, w szczególności dla Zachodu, zob. Jean Richard, *Les récits de voyages et de pèlerinages*, Typologie des Sources du Moyen Âge Occidental, fasc. 38 (Turnhout: Brepols, 1981).

a z drugiej z bogactwami dalekiego Kataju² i Indii. Na tym polu wyróżniała się podróż do Samarkandy Ruya Gonzáleza de Clavijo (1403–1406), jedna z co najmniej dwóch misji dyplomatycznych wysłanych do Tamerlana (Timura) przez króla Kastylii i Leónu Henryka III (1390–1406)³. Clavijo, główny bohater tej wyprawy, podyktował lub sam napisał relację z tego poselstwa (nie posiadamy pewności, kto jest autorem relacji z jego podróży), zatytułowaną *Embajada a Tamorlán* (*Ambasada do Tamerlana*), przynosząc na dwór kastylijski informacje o Wschodzie, Chinach i Indiach. Kastylijczycy, ale również inni przedstawiciele chrześcijańskich królestw Iberii, jak Katalończycy i Aragończycy, udając się na Wschód, przynosili wiedzę, która również miała wpływ na późniejszy dwór Królów Katolickich⁴. Ówczesne drogi lądowe podążające do Azji i oparte na funkcjonującym od starożytności Jedwabnym Szlaku były coraz bardziej niedostępne, szczególnie po upadku Konstantynopola w 1453 roku. Kiedy Kolumb zaproponował Izabeli Kastylijskiej i Ferdynandowi Aragońskiemu dotarcie do Indii drogą morską, alternatywną wobec lądowej, mająca doprowadzić do bogactw Indii oraz Chin, jego propozycja trafiła na podatny grunt. Po pierwsze, Kastylijczycy byli gotowi rzucić się w wir wypraw i przygód, a przykładem takiej gotowości była historia życia innego Kastylijczyka Pero Tafura, który pozostawił interesującą relację

2 Nazwa Kataj pochodziła od Kitanów i odnosiła się głównie do północnych Chin. Tymczasem funkcjonowały również nazwy „Serica” lub „Sinae” dla określenia terenów obecnych Chin. Serica była rzymską nazwą „krajny jedwabiu”, a Sinae miało źródło słów w nazwie dynastii Qin i pojawiała się u starożytnych geografów. Dopiero w XVI i XVII wieku, dzięki eksploracjom Portugalczyków i działalności jezuitów, zwłaszcza Matteo Ricciego SJ (1552–1610), ugruntowało się przekonanie, że wszystkie te nazwy oznaczają Chiny.

3 Na gruncie polskim zob. Łukasz Burkiewicz, *Życie codzienne w podróży na przykładzie Ambasady do Tamerlana (1403–1406). Z badań nad relacjami międzykulturowymi* (Kraków: Wydawnictwo Naukowe Akademii Ignatianum w Krakowie, 2019). Tam też obszerna bibliografia tematu, zob. *ibidem*, 417–461. Pierwsza misja dyplomatyczna wysłana przez króla Henryka III do Tamerlana, zob. *idem*, „Two Christian princesses offered as Timur’s present for King Henry III of Castile. The analysis of the introduction to Ruy Gonzalez de Clavijo’s narrative (1403–1406)”, *Perspektywy Kultury* 13 (2015): 159–178.

4 Należy pamiętać o istotnej sieci późnośredniowiecznych aragońsko-katalońskich wpływów rozciągających się od Balearów, przez państwo Hafsydów w Afrykii, Sycylię, Korsykę, Sycylię, Neapol po Ateny, a nawet kontakty z władcami Etiopii, mame-luckim Egiptem oraz Cyprzem Lusignanów. U podstaw tej dominującej pozycji stały rządy Jakuba I (1213–1276), który dla upamiętnienia zdobyczy w trakcie swoich ponad sześćdziesięcioletnich rządów otrzymał przydomek Zdobywca (katal. *el Conqueridor*). Koniec omawianego okresu to rok 1479, kiedy to w wyniku zjednoczenia Aragonii z Kastylią kierunek ekspansji zmienił się ze wschodniego na zachodni.

ze swoich podróży po Europie, Azji i Afryce (1436–1439)⁵. Po drugie, Kolumb – jak napisał jego syn Hernando – korzystał z „autoridad de muchos hombres doctos” („autorytetu wielu uczonych mężów”), jego wielkich poprzedników, którzy w swoich dziełach podkreślali, że dotarli znacznie dalej niż Ptolemeusz w opisach Wschodu⁶. Pośród tych „hombres doctos” byli nie tylko Marek Polo i wyimaginowany (o czym Kolumb wówczas nie wiedział) podróżnik nazywany Janem z Mandeville, ale również bez wątpienia Kastylijczyk Ruy González de Clavijo i Pero Tafur.

W tym wspomnianym nurcie zainteresowania późnośredniowiecznymi podróżami iberyjskimi mieści się nowa edycja dzieła Tafura *Andanças e viajes por diversas partes del mundo avidos* (Przygody i podróże po różnych zakątkach świata) wydana we francuskim przekładzie i opublikowana w renomowanej serii „Études Médiévales Ibériques” przez Presses Universitaires du Midi (PUM) działające przy Université Toulouse – Jean Jaurès. *Andanças e viajes*, wydane w języku francuskim jako *Aventures et voyages*, stanowią jeden z najważniejszych przykładów średniowiecznej literatury podróżniczej w języku kastylijskim, zaliczane do nurtu *libros de viajes*⁷ (podobnie jak opis podróży Clavijo), o szerokiej wartości historycznej, kulturowej, geograficznej, etnograficznej i językowej⁸.

5 Francisco López Estrada, „Circostanze e caratteri”, w *Storia della civiltà letteraria spagnola*, diretta da Franco Meregalli, vol. 1: Dalle origini al seicento (Torino: UTET, 1990), 178.

6 *Historia del Almirante Don Cristóbal Colón en la cual se da particular y verdadera relación de su vida y de sus hechos, y del descubrimiento de las indias occidentales, llamadas Nuevo-Mundo*, escrita por Don Fernando Colón, su hijo, vol. 1, Colección de Libros Raros o Curiosos que tratan de América, t. 5 (Madrid: Imprenta de Tomás Minuesa, 1892), 31.

7 Łukasz Burkiewicz, „Libros de viajes. A study of Castilian travel accounts from the 15th century on the eve of the great geographical discoveries”, *AUPC Studia Ad Bibliothecarum Scientiam Pertinentia* 19 (2021): 19–34; tamże literatura przedmiotu.

8 W polskiej historiografii Pero Tafur był przedmiotem incydentalnych badań, zob. Danuta Quirini-Popławska, *Włoski handel czarnomorskimi niewolnikami w późnym średniowieczu* (Kraków: Universitas, 2002), 83, 150, 289; Leszek Wojciechowski, „Polowanie na tygrysy w Polsce. Pero Tafur o Władysławie Jagiellończyku/Warneńczyku i o pewnym swoim pragnieniu (1438-1439)”, *Heteroglossia. Studia Kulturoznawczo-Filologiczne* 15 (2023): 237–249; Łukasz Burkiewicz, „Kastylijczyk Pero Tafur i jego egipska misja dyplomatyczna z 1437 r. w służbie cypryjskich Lusignanów”, *Perspektywy Kultury* 40 (2023): 193–206. Badaniami literaturoznawczymi nad hiszpańskimi narracjami z podróży w średniowieczu zajmuje się Katarzyna Zygmont, która w kilku pracach podejmuje zagadnienie przede wszystkim z punktu widzenia literaturoznawczego i kulturoznawczego. W trakcie moich poszukiwań odnalazłem informację o Annie Marii Dobieckiej, która w 2019 roku, jako studentka Uniwersytetu Wrocławskiego, otrzymała za napisanie eseju „Breslavia en 1438. El viajero castellano Pero Tafur y su obra *Andanças e viajes*” pierwszą nagrodę w drugiej edycji „Premio Iberoamericano de Ensayo en Polonia 2019”, zob. „Studentka UW r nagrodzona za najlepszy esej”.

Pero Tafur i jego dzieło pozostają nieco zapomniani poza kręgiem literaturoznawców i historyków iberystów. Z jednej strony *Andanças e viajes*, jako dzieło literackie, nie jest wybitnym przykładem literatury kastylijskiej, a jego autor z pewnością lepiej władał mieczem niż piórem, co podkreślił już dawno temu José Vives Gatell, jeden z pierwszych historyków prowadzących krytyczne badania nad dziełem Tafura, ale z drugiej strony jest ona niezwykle bogata w fakty historyczne, postaci, miejsca i fakty, niezwykle cenne dla badacza dziejów późnośredniowiecznych⁹. Tafur w trakcie swojej podróży, która stała się fundamentem spisanej relacji, nawiązał relacje z różnymi osobami i władcami, a rozległość jego kontaktów i znajomości może wzbudzić zainteresowanie. Przede wszystkim są to główne postaci bodaj największego wówczas międzynarodowego dyskursu, a mianowicie sporu doktrynalnego wokół sprawy najwyższej władzy w Kościele, który toczył się pomiędzy soborem w Bazylei a tym zwołanym w Ferrarze i później przeniesionym do Florencji, i w końcu do Rzymu, oraz sprawami unii kościelnej między Rzymem a Konstantynopolem. Podróżując przez kilka lat (1436–1439), Tafur spotkał się z kilkunastoma władcami i książętami, m.in. z papieżem Eugeniuszem IV, dworem cesarza Jana VIII Paleologa (i być może z nim samym), królem Cypru Janem II z Lusignan, sułtanem Egiptu Barsbajem, cesarzem Trapezuntu Janem IV Dobrym i księciem burgundzkim Filipem Dobrym. Prawdopodobnie we Wrocławiu miał możliwość bezpośredniego spotkania się z królem Niemiec, Węgier i Czech Albrechtem II Habsburgiem, w Wiedniu z jego żoną Elżbietą Luksemburską, a w Wiener Neustadt Fryderyka Habsburga, wówczas księciem austriackim, a od 1440 roku królem Niemiec i przyszłym cesarzem (1452–1493). Przy okazji pobytu we Wrocławiu spotkał się w bliżej nieokreślonym miejscu z królem Polski Władysławem III Jagiellończykiem. Jego relacja to fascynujące świadectwo kontaktów międzykulturowych, rycerskiej tożsamości, ciekawości świata i politycznych napięć przed epoką wielkich odkryć geograficznych. Oprócz konfrontacji z ważnymi osobistościami epoki, Tafur odwiedza wiele interesujących miejsc, m.in. Jerozolimę, Kair, klasztor św. Katarzyny na Synaju, Aleksandrię, Konstantynopol, Kaffę, Rzym, Florencję, Brukselę, Brugię, Gandawę, Antwerpię i wiele innych miast, a ciąg wydarzeń przebiega na przestrzeni kilku lat i pozostawia nas z pytaniem, czy była to rzeczywiście zwykła podróż.

Przegląd Uniwersytecki. Pismo informacyjne Uniwersytetu Wrocławskiego 1/231 (2020): 8.

9 José Vives Gatell, „Andanças e viajes de un hidalgo español (Pero Tafur, 1436–39) con una descripción de Roma”, *Analecta Sacra Tarraconensia. Revista de historia y ciències eclesiàstiques* 19 (1946), 136.

Omawiana w niniejszym tekście edycja jego relacji oprócz nowego (i pierwszego pełnego) przekładu na język francuski oferuje również obszerny aparat krytyczny oraz wnikliwe wprowadzenie historyczne, które czyni je niezwykle cennym źródłem dla historyków epoki, tym bardziej że część krytyczna wychodzi poza ramy dotychczas znanych interpretacji motywów podróży Pero Tafura. Różnorodność informacji zawartych w rękopisie, jak i rozległość trasy odbytej w latach 1436–1439 (choć spisanej przez Tafura dopiero w latach 50. XV wieku) podróży, obejmującej trzy kontynenty, uzasadniają zainteresowanie, jakie *Andanças e viajes* wzbudziło wśród pozaiberyjskich badaczy. Tekst dzieła Tafura, oprócz kilku wydań w języku hiszpańskim – począwszy od pierwszej edycji autorstwa Marcosa Jiménez de la Espady¹⁰, przez serię nowych edycji autorstwa Miguela Ángel Pérez Priego¹¹ – został wcześniej przetłumaczony w całości na język angielski (1926)¹², arabski (1968)¹³ i rosyjski (2006)¹⁴.

Struktura *Aventures et voyages* została podzielona na dwie zasadnicze części. Pierwsza z nich stanowi swoistą ramę interpretacyjną dla późniejszego tekstu relacji Pero Tafura i składa się z czterech odrębnych rozdziałów: dwóch pierwszych autorstwa Jacquesa Paviota (Université Paris-Est Créteil Val-de-Marne), Julii Roumier (Université Bordeaux Montaigne) i Florenca Serrano (Université Lumière Lyon 2). Druga część omawianej pracy to tekst relacji podróżniczej Tafura przetłumaczony na język francuski z rozbudowanym aparatem krytycznym w postaci obszernych przypisów wyjaśniających czytelnikowi miejsca, postaci oraz wydarzenia opisywane przez kastylijskiego podróżnika.

Pierwszy rozdział (*Pero Tafur et ses voyages*) autorstwa Jacques'a Paviota ma charakter biograficzno-historyczny i przedstawia sylwetkę kastylijskiego podróżnika. W tej części pracy bardzo dokładnie – na ile

10 Pero Tafur, *Andanças É Viajes De Pero Tafur Por Diversas Partes Del Mundo Avidos: (1435–1439)*. Editado por Marcos Jiménez de la Espada. Colección De Libros Españoles Raros Ó Curiosos, t. 8 (Madrid: Imprenta De M. Ginesta, 1874).

11 *Viajes medievales*, t. 2. Embajada a Tamorlán, *Andanças e viajes de Pero Tafur*, *Diaros de Colón*, editado por Miguel Ángel Pérez Priego (Madrid: Fundación José Antonio Fernández de Castro, 2006); Pero Tafur, *Andanças E Viajes*, editado por Miguel Ángel Pérez Priego, *Clásicos Andaluces* (Sevilla: Fundación José Manuel Lara, 2009); idem, *Andanzas y viajes*, edición de Miguel Ángel Pérez Priego, *Letras Hispánicas*, 802 (Madrid: Cátedra, 2018).

12 Pero Tafur, *Travels and Adventures 1435–1439*. Translated and Edited with and Introduction by Malcolm Letts, *Broadway Travellers*, edited by Sir E. Denison Ross, Eileen Power (New York–London: George Routledge and Sons Ltd., 1926).

13 Hasan Ḥabashī, *Rihlat Ṭāfūr fī ‘ālam al-qarn al-khāmīs ‘ashar al-mīlādī* (El Cairo: Dār al-Ma‘ārif bi-Miṣr, 1968).

14 L.K. Masielia Saichesa, *Stranstviia i puteshestviia* (Moskva: Indrik, 2006).

to było możliwe, gdyż wiedza źródłowa o Pero Tafurze jest nad wyraz skąpa – została zarysowany biogram autora relacji z podziałem jego życia na część spędzoną w Sewilli i na tę związaną z Kordobą¹⁵. Drugi rozdział (*Chronologie des voyages de Pero Tafur*), również autorstwa Jacques'a Paviota, rekonstruuje trasę podróży Tafura precyzyjnie osadzając ją w czasie. W porównaniu z poprzednimi edycjami dzieła Kastyljczyka jest to duża zaleta, ponieważ wcześniejsze wydania krytyczne nie zawsze uwzględniały dokładne daty ani nie próbowały systematycznie uporządkować etapów podróży w sposób chronologiczny. Dzięki tej rekonstrukcji czytelnik otrzymuje nie tylko jasny obraz geograficzny wyprawy, lecz także może lepiej zrozumieć kontekst polityczny i historyczny odwiedzanych miejsc oraz dynamikę relacji dyplomatycznych w okresie objętym itinerarium Tafura¹⁶. Co więcej, Paviot podaje w wątpliwość dotychczasową datację niektórych etapów itinerarium kastyljskiego podróżnika, zauważając m.in., że przy obecnym stanie wiedzy nie uda się definitywnie rozstrzygnąć daty pobytu Tafura na Cyprze, co z kolei wpływa na chronologiczne umiejscowienie innych etapów podróży¹⁷. W kolejnym rozdziale (*Originalités d'un récit de voyage: valeur du témoignage et fonctions de l'héroïsme*) Julia Roumier dokonała analizy narracji Tafura jako przykładu tekstu o charakterze literacko-politycznym, zwracając uwagę na konstrukcję bohatera-podróźnika oraz funkcje retoryczne jego relacji¹⁸. Ostatni rozdział (*Étude de la langue et de la traduction*) autorstwa Florenca Serrano podejmuje kwestie językowe. Zawiera analizę stylu i słownictwa używanego przez autora oraz trudności związane z tłumaczeniem tekstu źródłowego, przez co stanowi cenny wkład w studia nad przekładem średniowiecznych relacji podróżniczych¹⁹.

Wspomniana część krytyczna autorstwa Paviota, Roumier i Serrano odgrywa rolę budującą wspomnianą ramę interpretacyjną, dostarczając niezbędnych informacji biograficznych, chronologicznych i językowych, które pozwalają na głębsze zrozumienie treści, formy i znaczenia relacji Pero Tafura. Dzięki temu czytelnik ma możliwość świadomego śledzenia realiów historycznych, motywacji bohatera podróży oraz specyfiki języka oryginału i jego przekładu.

15 Jacques Paviot, „Pero Tafur et ses voyages”, w Tafur, *Aventures et voyages*, 9–20.

16 *Idem*, „Chronologie des voyages de Pero Tafur”, w Tafur, *Aventures et voyages*, 21–26.

17 *Ibidem*, 25–26.

18 Julia Roumier, „Originalités d'un récit de voyage: valeur du témoignage et fonctions de l'héroïsme”, w Tafur, *Aventures et voyages*, 27–38.

19 Florence Serrano, „Étude de la langue et de la traduction”, w Tafur, *Aventures et voyages*, 39–54.

Zasadniczym elementem różnicującym omawianą edycję dzieła Tafura od wcześniejszych jest podjęta przez Jacques'a Paviota próba analitycznej dyskusji nad możliwymi motywami determinującymi podróż Kastylijczyka. Co prawda w przeszłości podobna dyskusja była podejmowana, ale nie w tak rozbudowanej i analitycznej formie. Dotychczasowe opracowania krytyczne dzieła Tafura umieszczały jego podróż w kategoriach wyprawy odbytej w celach przygodowych, podobnie jego relację (*libro de viajes de aventura*), a on sam był przedstawiany jako rycerz, którego przemieszczanie służyło jedynie zaspokojeniu ciekawości²⁰. Tymczasem Paviot – aby dokonać jak najbardziej szczegółowej interpretacji intencji wyruszenia w podróż przez Tafura – omówił wszystkie możliwe pobudki, które mogły towarzyszyć Tafurowi, poczynsz od najbardziej uniwersalnego motywu podróży wynikającego z charakteru epoki, czyli pragnienia odbycia pielgrzymki do Ziemi Świętej, poprzez coraz bardziej widoczne zainteresowania świeckie u podróżujących, kończąc na rozważaniach wokół motywu związanego z legendą o pochodzeniu przodków Tafura. Według opisaną w relacji legendy mieli oni wywodzić się z cesarskiej, wschodniorzymskiej krwi, co Kastylijczyk pragnął zweryfikować bezpośrednio w Konstantynopolu przed obliczem cesarza²¹. Paviot wskazuje na inny najbardziej prawdopodobny motyw podróży Tafura, którym miało być zadanie przeprowadzenia misji wywiadowczo-dyplomatycznej na zlecenie swojego władcy króla Kastylii i Leónu Jana II (1406–1454), który podobnie jak jego ojciec Henryk III pragnął zebrać dane na temat ogólnej sytuacji na Wschodzie. Podróż miała umożliwić zgromadzenie informacji o sytuacji politycznej w Europie, Ziemi Świętej, Egipcie i w Konstantynopolu oraz dawała szansę na nawiązanie kontaktów z papieżem, władcami i książętami. Na ten powód podróży wskazuje fakt, że sfinansowanie tak dalekiej i długiej wyprawy wymagało najprawdopodobniej wsparcia bogatego mecenasa lub nawet władcy, zarówno finansowego, jak i dyplomatycznego. Posiadane przez niego zabezpieczenie finansowe musiało być na tyle istotne, że konsekwentnie odrzucał dary od książąt i władców, których odwiedzał i napotykał na swojej drodze, jak w przypadku hrabiego Urbino Guidantonio de Montefeltro, któremu odmówił przyjęcia prezentu w postaci 100 dukatów, powołując się na własną zasadę, by nie przyjmować podarunków na które było go stać²². Z kolei we Wrocławiu odrzucił trzysta florenów oferowanych mu przez króla

20 Miguel Ángel Pérez Priego, „Introducción”, w Tafur, *Andanzas y viajes*, 13.

21 Roumier, „Originalités d'un récit de voyage”, 30.

22 Tafur, *Andanzas y viajes*, ed. Pérez Priego, 105.

Albrechta II Habsburga, ponieważ miał wystarczające zasoby finansowe²³. Jednocześnie posiadał własne czeki podróźne, które systematycznie realizował w Genui, Florencji, Wenecji, Brugii i Antwerpii²⁴. Obok niezależności finansowej i poparcia w postaci dokumentów królewskich, co jest charakterystyczne dla wyprawy dyplomatycznej lub wywiadowczej, do argumentów przemawiających za politycznym wymiarem podróży przemawia liczba napotkanych przez Tafura na swojej drodze władców i książąt²⁵. Jego podróże po Europie zbyt często pokrywały się z wydarzeniami związanymi z papieżem Eugeniuszem IV i soborami w Bazylei oraz Ferrarze i Florencji, aby można było uznać je za przypadkowe. Można przy tym się zastanowić, dlaczego Tafur w trakcie swojej długiej podróży po Europie każdorazowo po przybyciu do Włoch kierował się do Eugeniusza IV. Jednak bezpośredniego wskazania na dyplomatyczny charakter podróży w tekście nie odnajdziemy. Tafur o tym nie wspomniał i być może wynikało to z pewnego rodzaju dyskrekcji, jakim ten powód podróży był obłożony. Jedynie odbytą misję do mameluckiego sułtana Egiptu, wykonaną na zlecenie króla Cypru, określa jako poselstwo, a siebie samego jako posła (*embaxador*)²⁶. Być może jego wyprawa rozpoczęta na zlecenie króla Kastylii i Leónu Jana II ewoluowała i w trakcie pobytu w Europie stała się również misją zbierania informacji na rzecz papieża i kastylijskich przedstawicieli w Bazylei²⁷. Reasumując powyższe argumenty, należy przyjąć, że najprawdopodobniej intencja podjęcia wyprawy na Wschód oraz do Europy wyszła z otoczenia króla Jana II, który zapewnił Tafurowi wsparcie finansowe i listy polecające. Podjęta misja wpisywała się w tradycję zapoczątkowaną przez poprzedniego władcę Kastylii i Leónu Henryka III, który wysyłał misje dyplomatyczne na Wschód, z których jedna dotarła aż do Samarkandy.

Jednym z nielicznych mankamentów omawianej pracy jest brak informacji o samym rękopisie dzieła Pero Tafura, co może nieco zaskakiwać, gdyż rękopis (jedyne), który przetrwał po dzień dzisiejszy, posiada luki. Wspomniany manuskrypt liczy 91,5 kart (folio) i jest najprawdopodobniej rękopiśmienną kopią sporządzoną w XVII lub XVIII wieku. Początkowo był przechowywany w bibliotece Colegio Mayor de Cuenca

23 *Ibidem*, 306.

24 Vives Gatell, „Andanças e viajes de un hidalgo español”, 135.

25 Paviot, „Pero Tafur et ses voyages”, 16.

26 Tafur, *Andanzas y viajes*, ed. Pérez Priego, 135. Nie należy zapominać, że było powszechną praktyką, iż ambasador lub wysłannik jednego władcy mógł zostać wykorzystany przez drugiego. Może to być więc kolejna wskazówka, że Pero Tafur od początku pełnił misję dyplomatyczną. Zob. Paviot, „Pero Tafur et ses voyages”, 17.

27 Paviot, „Pero Tafur et ses voyages”, 20.

w Salamance, a następnie w zasobach Generalnej Biblioteki Historycznej (Biblioteca General Histórica de la Universidad de Salamanca) Uniwersytetu w Salamance, gdzie obecnie znajduje się pod sygnaturą Ms. 1985²⁸. Nie wiadomo, gdzie wykonano wspomnianą kopię, choć musiała pochodzić ze starodruku i jest w złym stanie. Posiada on istotne luki w prologu i na początku tekstu oraz inne mniejsze we wnętrzu, jest pozbawiony kilku końcowych kart oraz zawiera wiele zmian dokonanych przez kopistę w stosunku do oryginalnego tekstu z XV wieku²⁹. Na rękopisie znajduje się również kilka marginalnych notatek, które nie dodają istotnych informacji do tekstu³⁰. Miguel Ángel Pérez Priego przypuszcza, że oryginalny rękopis, który znajdował się w Colegio Mayor de Cuenca od czasów założenia szkoły w 1500 roku przez biskupa Diego Ramíreza de Fuenleala (1459–1537), był w tak złym stanie, że postanowiono sporządzić z niego zachowaną po dzień dzisiejszy kopię³¹.

Aventures et voyages wydana przez Presses Universitaires du Midi to znakomity przykład współczesnego edytorstwa historyczno-literackiego, łączący filologiczną rzetelność z interdyscyplinarnym podejściem do tekstu źródłowego. Układ książki jest przejrzysty, a podział na część teoretyczno-interpretacyjną i źródłową pozwala czytelnikowi z jednej strony poznać szeroki kontekst, a z drugiej – zagłębić się w fascynującą relację z podróży. Pozycja ta może być z powodzeniem wykorzystana jako źródło do badań nad podróżnictwem, mentalnością i geografią wyobrażoną późnego średniowiecza. Jest przygotowana z niezwykłą starannością edytorską i została opatrzona solidnym aparatem krytycznym: przypisami, indeksem osób i miejsc oraz rozbudowanym wstępem. Publikacja ta z pewnością przyczyni się do dalszego zainteresowania piśmiennictwem podróżniczym XV wieku oraz do badań nad percepcją świata pozaeuropejskiego w kulturze kastylijskiej.

28 Pérez Priego, „Introducción”, 49–51; Óscar Lilao Francia, Carmen Castrillo González, *Catálogo de manuscritos de la Biblioteca Universitaria de Salamanca*, t. II: *Manuscritos 1680–2777* (Salamanca: Universidad de Salamanca, 2002), 309–310.

29 Pérez Priego, „Introducción”, 52–53.

30 *Ibidem*, 50.

31 *Ibidem*, 52.

Bibliografia

Źródła drukowane

- Ḥabashī Ḥasan, *Riḥlat Ṭāfūr fī ‘ālam al-qarn al-khāmis ‘ashar al-milādī* (El Cairo: Dār al-Ma‘ārif bi-Miṣr, 1968).
- Historia del Almirante Don Cristóbal Colón en la cual se da particular y verdadera relación de su vida y de sus hechos, y del descubrimiento de las indias occidentales, llamadas Nuevo-Mundo*, escrita por Don Fernando Colón, su hijo, vol. 1, Colección de Libros Raros o Curiosos que tratan de América, t. 5 (Madrid: Imprenta de Tomás Minuesa, 1892).
- Masielia Saichesa L.K., *Stranstviia i puteshestviia* (Moskva: Indrik, 2006).
- Tafur Pero, *Andanças É Viajes De Pero Tafur Por Diversas Partes Del Mundo Avidos: (1435–1439)*. Editado por Marcos Jiménez de la Espada. Colección De Libros Españoles Raros Ó Curiosos, t. 8 (Madrid: Imprenta De M. Ginesta, 1874).
- Tafur Pero, *Andanças E Viajes*, editado por Miguel Ángel Pérez Priego, Clásicos Andaluces (Sevilla: Fundación José Manuel Lara, 2009).
- Tafur Pero, *Andanzas y viajes*, edición de Miguel Ángel Pérez Priego, Letras Hispánicas, 802 (Madrid: Cátedra, 2018).
- Tafur Pero, *Travels and Adventures 1435–1439*. Translated and Edited with and Introduction by Malcolm Letts, Broadway Travellers, edited by Sir E. Denison Ross, Eileen Power (New York–London: George Routledge and Sons Ltd., 1926).
- Viajes medievales*, t. 2. Embajada a Tamorlán, Andanças e viajes de Pero Tafur, Diarios de Colón, editado por Miguel Ángel Pérez Priego (Madrid: Fundación José Antonio Fernández de Castro, 2006).

Książki i monografie

- Burkiewicz Łukasz, *Życie codzienne w podróży na przykładzie Ambasady do Tamerlana (1403–1406). Z badań nad relacjami międzykulturowymi* (Kraków: Wydawnictwo Naukowe Akademii Ignatianum w Krakowie, 2019).
- Castrillo González, Carmen, Lilao Francia, Óscar. *Catálogo de manuscritos de la Biblioteca Universitaria de Salamanca*, t. II: *Manuscritos 1680–2777* (Salamanca: Universidad de Salamanca, 2002).
- Quirini-Popławska Danuta, *Włoski handel czarnomorskimi niewolnikami w późnym średniowieczu* (Kraków: Universitas, 2002).
- Richard Jean, *Les récits de voyages et de pèlerinages*, Typologie des Sources du Moyen Âge Occidental, fasc. 38 (Turnhout: Brepols, 1981).

Czasopisma

- „Studentka UW nagrodzona za najlepszy esej”, *Przegląd Uniwersytecki. Pismo informacyjne Uniwersytetu Wrocławskiego* 1/231 (2020): 8.

- Burkiewicz Łukasz, „Kastylijczyk Pero Tafur i jego egipska misja dyplomatyczna z 1437 r. w służbie cypryjskich Lusignanów”, *Perspektywy Kultury* 40 (2023): 193–206.
- Burkiewicz Łukasz, „Libros de viajes. A study of Castilian travel accounts from the 15th century on the eve of the great geographical discoveries”, *AUPC Studia Ad Bibliothecarum Scientiam Pertinentia* 19 (2021): 19–34.
- Burkiewicz Łukasz, „Two Christian princesses offered as Timur’s present for King Henry III of Castile. The analysis of the introduction to Ruy Gonzalez de Clavijo’s narrative (1403–1406)”, *Perspektywy Kultury* 13 (2015): 159–178.
- Vives Gatell José, „Andanças e viajes de un hidalgo español (Pero Tafur, 1436–39) con una descripción de Roma”, *Analecta Sacra Tarraconensia. Revista de historia y ciencias eclesiásticas* 19 (1946), 123–215.
- Wojciechowski Leszek, „Polowanie na tygrysy w Polsce. Pero Tafur o Władysławie Jagiellończyku/Warneńczyku i o pewnym swoim pragnieniu (1438–1439)”, *Heteroglossia. Studia Kulturoznawczo-Filologiczne* 15 (2023): 237–249.

Rozdziały w monografiach

- López Estrada Francisco, „Circostanze e caratteri”, w *Storia della civiltà letteraria spagnola*, diretta da Franco Mereghalli, vol. 1: *Dalle origini al seicento* (Torino: UTET, 1990), 177–183.
- Paviot Jacques, „Chronologie des voyages de Pero Tafur”, w Pero Tafur, *Aventures et voyages*. Traduit, introduit et annoté par Jacques Paviot, Julia Roumier et Florence Serrano, coll. „Études Médiévales Ibériques” (Toulouse: Presses Universitaires du Midi, 2022), 21–26.
- Paviot Jacques, „Pero Tafur et ses voyages”, w Pero Tafur, *Aventures et voyages*. Traduit, introduit et annoté par Jacques Paviot, Julia Roumier et Florence Serrano, coll. „Études Médiévales Ibériques” (Toulouse: Presses Universitaires du Midi, 2022), 9–20.
- Pérez Priego Miguel Ángel, „Introducción”, w Pero Tafur, *Andanzas y viajes*, edición de Miguel Ángel Pérez Priego, Letras Hispánicas, 802 (Madrid: Cátedra, 2018), 11–48.
- Roumier Julia, „Originalités d’un récit de voyage: valeur du témoignage et fonctions de l’héroïsme”, w Pero Tafur, *Aventures et voyages*. Traduit, introduit et annoté par Jacques Paviot, Julia Roumier et Florence Serrano, coll. „Études Médiévales Ibériques” (Toulouse: Presses Universitaires du Midi, 2022), 27–38.
- Serrano Florence, „Étude de la langue et de la traduction”, w Pero Tafur, *Aventures et voyages*. Traduit, introduit et annoté par Jacques Paviot, Julia Roumier et Florence Serrano, coll. „Études Médiévales Ibériques” (Toulouse: Presses Universitaires du Midi, 2022), 39–54.

